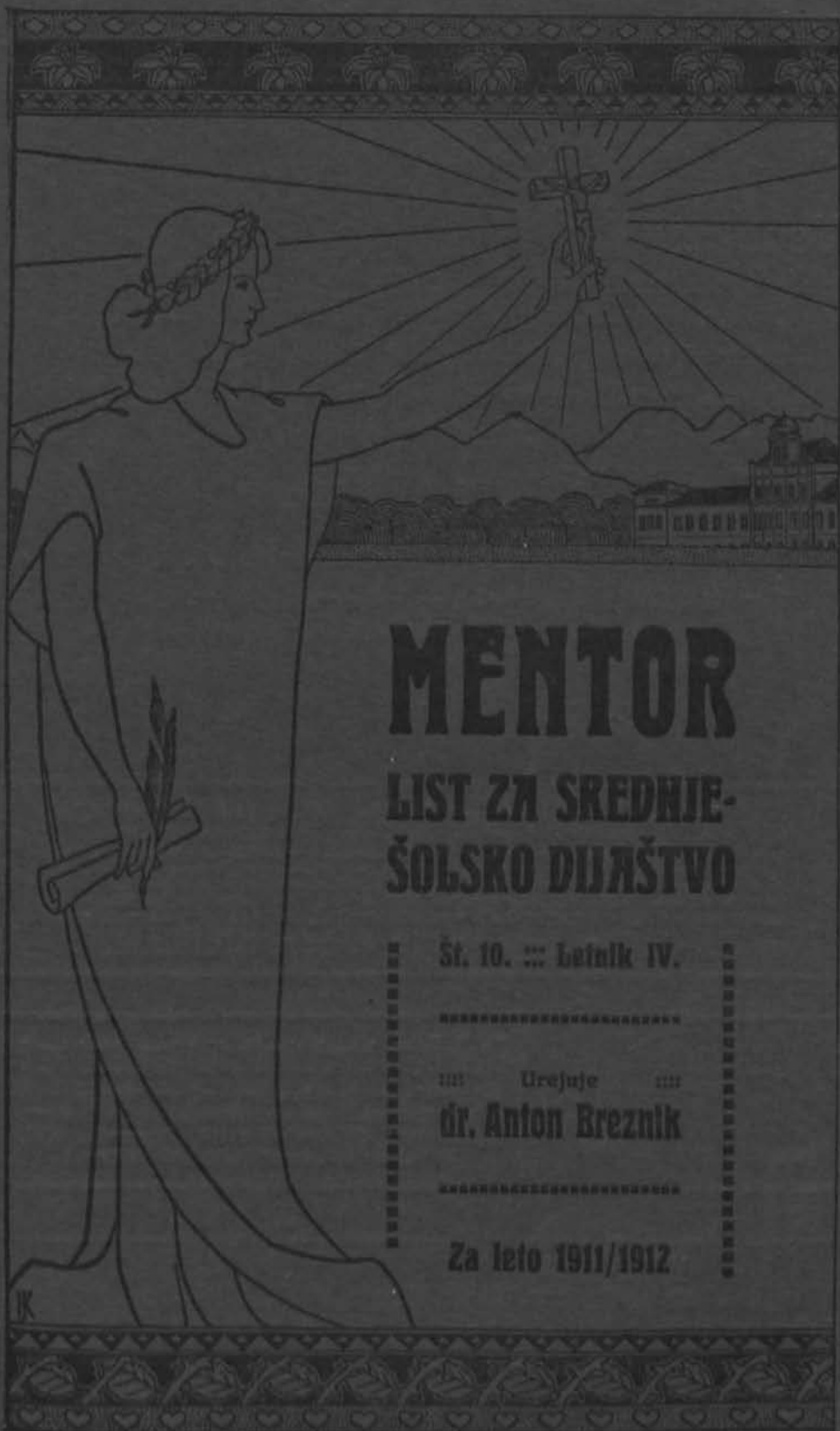

MENTOR

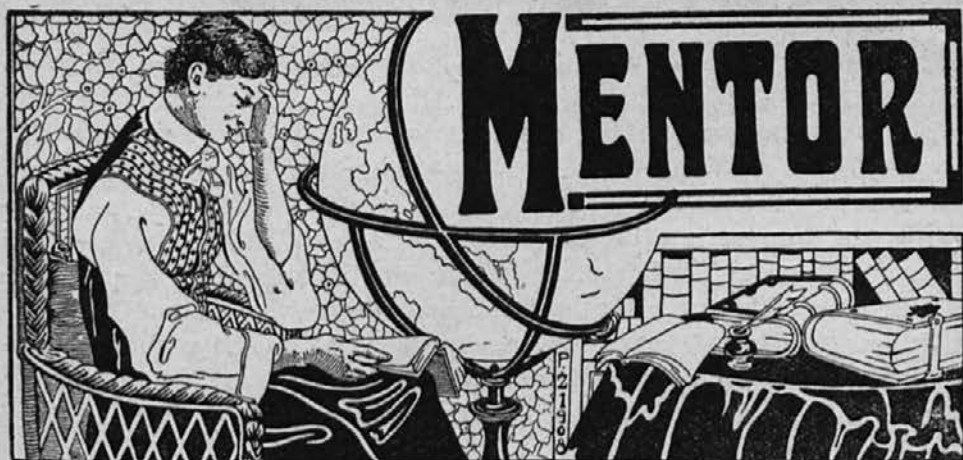
LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 10. ... Letnik IV.

Urejuje

dr. Anton Breznik

Za leto 1911/1912

Letnik IV.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 10.

Ksaver Meško:

Iveri.

IV.

Es gibt zwei Klassen kostbarer Dinge in der Welt: diejenigen, die uns Gott umsonst gibt, Sonne, Luft und Leben (beides sterbliches und unsterbliches Leben) und die im zweiten Grade kostbaren Dinge, welche es uns für einen Preis gibt; diese, weltlicher Wein und Milch, können nur für bestimmtes Geld gekauft werden. — Wollen wir stark sein? — wir müssen arbeiten. Hungrig? — wir müssen fasten. Glücklich? — wir müssen gütig sein. Weise? — wir müssen sehen denken.

John Ruskin v prevodu Marije Kühn.

Te dni se Vam zapro vrata enega sveta: šole. Odpre pa se Vam takoj drug, še večji, še mogočnejši svet: življenje. Komaj zaprete šolsko knjigo, se otvori pred Vami že druga, še lepša, še pristnejša knjiga: priroda božja.

Ali ste vršili v desetih mesecih vestno svojo dolžnost? Tedaj stopite z radostnim srcem, s solnčno dušo v tedne oddiha, v posvečeno življenje prirode božje. Kamorkoli Vam pohiti srce, kamorkoli Vam krene noga, glejte, vsepovsodi pojde z Vami Vaše plačilo, prijetna, sladka zavest: „Z delom in trudom desetih mesecev sem si pošteno zaslužil te jasne, radostne dni.“ Ker najlepše plačilo za resno delo je veselje in zadovoljnost srca. —

Menda pred dvema letoma sem zapisal v dijaškem listu („Zora“) in letos ponavljam: „Ne pozabite hvaležnosti!“ Plemenitih src — naj bijejo v prsih omikanca ali preprostega kmeta ali delavca — ne odbija in ne rani kmalu kaj tako kakor nehvaležnost. Ne pozabite izreči zahvale vsem, ki so se trudili z Vami, ki so imeli mnogo

potrpljenja z Vami — učiteljem. Ni lahka njihova naloga, in igrača njihov trud — ne podcenjujte ga! Ali boste šli brez slovesa, brez tople, hvaležne besede od onih, ki so skrbeli za Vas, ki so Vas podpirali, ki so Vam delili dobrote? Sami bi se ponižali s tem, sami sebe bi obsodili. Preden greste v počitnicah kam, na potovanje, na dom prijatelja — sošolca, kamorkoli, ali ne boste stopili poprej k starišem, k bratom, sestram, da jih zahvalite za njih ljubezen, njih žrtve, njih trpljenje? Deset mesecev so se trudili za Vas z ljubeznijo in požrtvovalnostjo, da ste se Vi mogli nemoteno posvetiti knjigi. In v počitnicah bodo delali za Vas! Če ne morete osebno k njim, ali ni prva Vaša dolžnost koncem leta, da jim pišete, in jim vsaj pismeno izrazite svojo hvaležnost?

Kateri preživite ta meseca doma pri kmetskih roditeljih, morda Vas bodo včasih potrebovali za delo. Ali se mu boste odtegnili? Absit! Pokažite tudi s tem, da ste voljni in pripravljeni za vsako delo, svojo hvaležnost do domačih, svoje spoštovanje da stanu, iz katerega ste izšli. Delo Vas bode le oplemenitilo! In pokažite ljudstvu, posebno naši mladini, da delo ne onečašča. Delo je vir veselja, vir sreče ter vir zdravja; vir blagoslova je, zato podlaga blagostanja. „Drei Dinge sind es, zu denen der Mensch geboren ist — Arbeit, Schmerz und Freude“, pravi Ruskin. „Es gibt kein rechtes Leben, das sie nicht alle drei hätte. Arbeit ohne Freude ist niedrig. Arbeit ohne Schmerz ist niedrig. Kummer ohne Arbeit ist niedrig. Freude ohne Arbeit ist niedrig.“

Pod poglavje hvaležnosti in bontona spada pozdravljanje. O njem bi se dalo napisati posebno poglavje. Kako lahkomišeln, da ne rabimo hujše besede, mora biti mladenič, ki svojih dobrotnikov ali vzgojiteljev čez nekaj tednov več ne pozdravlja! A ne samo dobrotnikov in vzgojiteljev, dolžnost je, da pozdravljamo vse, s katerimi smo se kdaj seznanili, s katerimi smo prišli v ožjo dotiko. Morda nam je ta ali ona teh oseb nesimpatična; a to ne more biti vzrok, da je ne bi pozdravljali. Edino, kar bi nas te dolžnosti odvezalo, bi bilo spoznanje, da jim je naše pozdravljanje neljubo. A to gotovo ne more biti brez vzroka, pač neprijetnega, ki smo ga najbrž sami zagrešili.

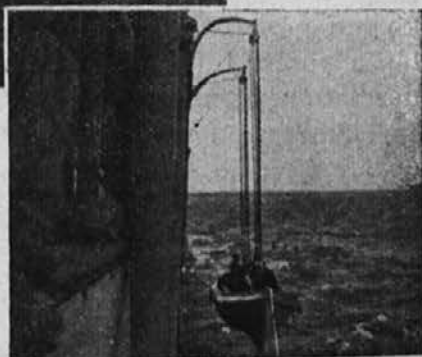
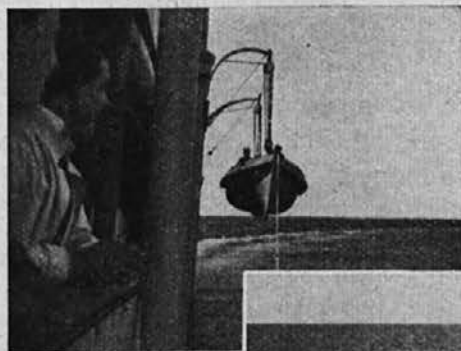
Spominjam se izza dijaških let. Nekoč so se celjski mladi inteligenti, večinoma koncipienti, pred nami dijaki zelo jezili nad našim ravnateljem, češ da je renegat, nemčur in da Slovence hudo stiska. Povsem resnica to ni bila; bil je sicer strog, a vobče pravičen, dasi nasprotnega mišljenja. Mladi doktor K.... pravi: „Najrajši ga ne bi več pozdravljali.“ A takoj ga zavrne tovariš dr. Gl.: „Ali si divjak? Saj je bil tudi tvoj ravnatelj. Če smo mu politični nasprotniki, nas to še ne upravičuje, da bi se kazali može brez omike.“

Šel sem nekoč po celjskih ulicah z ravnokar umrlim Aškercem, tedaj kaplanom. Srečava enega bratov Rakushev, najstarejšega in

tudi najbrezpomembnejšega: bil je brž le nekak pisar. Rakuschevi so bili tedaj na glasu kot najhujši nasprotniki Slovencev v Celju. A Aškerc ga zelo uljudno pozdravi. Menda je opazil, da sem se nekoliko čudil, ker je pripomnil: „V dijaških letih sem dobival hranov v R...evi hiši; torej je moja dolžnost, da pozdravljam!“ Gotovo je bila dolžnost. Da je Aškerc mrzel Nemce, Rakusch Slovence, vendar dolžnosti to ni prav nič zmanjšalo ali izpremenilo. —

Večina Vas zapusti mesta in zavode in greste na deželo. Ne samo v brezskrbnosti, še manj v brezdelju — saj ne boste preživeli brez vsega dela teh mesecev — je sreča počitnic; večja je v tem, da živite v prirodi božji. Morda nimate pri roditeljih velikega, lepega doma, ne lastne, prijazne in svetle sobice, ne gosposke hrane. Vse to tudi potrebno ni, celo nizke vrednosti je v primeri s srečo, da imate prirodo božjo. Sredi v njej živite, v tem čudežnem tempelju bož-

jem, pri Bogu samem. Več sreče, tihe, mirne in neskaljene Vam nudi dežela, naše njive, travniki, čudežni naši gozdi, naše reke in jezera, mameče naše gore, krasne vinske gorice, tihe doline

Varnostne naprave na morju: Rešilni čolni.

več sreče Vam nudijo nego vsa velika mesta s svojim nemirom in šumom, svojim večnim drvenjem za mamonom, s svojim bolnim, da, blaznim hlastanjem po uživanju, ki omami za hip, ne osreči nikoli. Ne moremo vsi živeti na deželi, tudi Vi ne vedno. A ta čas, kar ga preživite v idiličnih naših vaseh, uživajte prirodo, uživajte vso lepoto, vso srečo, vse zdravje, ves blagoslov pokojnega življenja daleč od mestnega hruma. In ljubite naša sela, ljubite pašnike ob vaseh, solnčne naše travnike, tihe naše gozde. Pijte iz teh močnih tal močno ljubezen do naše domovine; srkajte iz zdravja naših lesov telesnega in dušnega zdravja, novih čilih moči za prihodnje leto, za zopetno delo.

Za bogat, težak denar si kupujejo ljudje užitka, radosti srca. A gorje njim, ki si jih kupujejo! Ker bodo bridko ogoljufani in varani.

A Vi stojite ob viru radosti in sreče: v prirodi. Ko bi jo tako umevali, ljubili kakor jo je umeval in ljubil On, ki so mu bile vse njene tajne odprta knjiga, in Mu je ves njen blagoslov dihal poln hvaležnosti naproti, ko je stopal s posvečeno svojo nogo skozi njo — svojemu Stvarniku, kakor jo je ljubil Kristus Gospod. Kje je bival najrajši in največ? V prirodi. Gledam Ga, kako stopa počasi skozi žitno polje; mili pogled mu blagoslavlja silje, in vse žito drhti v kipeči radosti pod tem blagoslovom in se Mu priklanja v zahvalo od vseh strani. Čudežna slika! — Odkod je jemal najpestrejšše slike, najlepše primere veličastnim svojim govorom in pridigam? Ali ne iz prirode?

Ko bi ljubili prirodo tako, kakor jo je ljubil alter Christus, sveti Frančišek Asiški, ta solnčni cvet solnčne Umbrije — tako nežno, tako polni radosti in polni svetega občudovanja, a tudi polni hvaležnosti do Stvarnika! Ali ni bil ves blažen od sreče, ves zamaknjen, ko mu je otroško preprosto oko strmelo v krasoto stvarstva? Najlepša pesem tistih časov in vse sholastične poezije — ali ni sloviti, nesmrtni njegov „Slavospev solncu?“ *

Smoter in namen vzgoje je, pravi Ruskin, da privede človeka do tega, ne da kako stvar samo razume, temveč da jo ljubi in v njej uživa — „Es ist das ganze Ziel wahrer Erziehung, die Leute dahin zu bringen, daß sie die rechten Dinge nicht nur tun, sondern genießen — daß sie nicht nur fleißig sind, sondern den Fleiß lieben — daß sie nicht nur gelehrt sind, sondern das Wissen lieben, — daß sie nicht nur rein sind, sondern die Reinheit lieben, — daß sie nicht nur gerecht sind, sondern hungern und dürsten nach der Gerechtigkeit.“ Torej mora biti tudi namen in smoter vzgoje, da ljudi uči, prirodo, čudež rok božjih, ljubiti in jo z ljubeznijo, z

* Priporočal bi Vam knjigo Francoza Pavla Sabatierja o sv. Frančišku. Posvetil je, dasi protestant, vse življenje proučevanju tega najljubeznivejšega vseh svetnikov. Zato pa ima njegova knjiga zlata mesta.

nežnim umevanjem uživati. To je veselje čistih src, najlepše in najcenejše veselje.

V počitnicah pridete tudi med ljudstvo. Kakšni stopite med nje? Ali kot tujci? Ali niste njega sinovi? Ali kot učenjaki, visoko povzdignjeni nad ljudstvo? Da bi smatrali morda za ponižanje in veliko žrtev, če govorite s preprostim možem? Ne! Bila bi Vaša škoda in škoda ljudstva. „Kdor je večji med Vami, bodi kakor manjši, in predstojnik kakor služabnik,“ pravi Mislec vseh mislecev, Učenik vseh učenikov, Jezus, Sin božji. Največja, najbolj resnična velikost je — ponižnost! „Ich glaube“ — pravi Ruskin — „ich glaube, daß der erste Prüfstein eines wirklich großen Mannes seine Demut ist.“

Idite z odprtim srcem med ljudstvo in z veliko ljubeznijo; idite med nje kot sinovi ljudstva, polni spoštovanja do preprostih duš, a tudi polni hrepenenja, da jih poučite, da jih dvignete k sebi. Nikoli pa ne kažite ohole, domišljave vzvišenosti nad preprostim možem. V čast Vam bo ta Vaša ponižnost, vseh srca Vam bo pridobila.

Idite med ljudstvo kot apostoli. Poučujte, navdušujte ga. Veliko, sveto delo vršite s tem.

Mladost je kakor vino, ki pravkar vre, nemirna, kipeča, nagla, polna moči. Prav, bodite taki! Zato ste mladina, ne starci. A ob tem ne bodite nikjer vsiljivi, v vedenju ne, ker to zahteva najvsakdanjši takt, a tudi ne v govorjenju, sodbah in obsodbah. Bedak govori o vsem, lahkomišelnost in bahatost; modrec molči, posluša, razmišlja. — „Es ist notwenig,“ — pravi spet Ruskin — „daß du kühn genug bist, jeder Frage, die dir entgegentritt, fest ins Auge zu sehen, und bescheiden genug, zu erkennen, wenn sie für dich zu schwer ist. Vor allem sieh zu, daß du bescheiden bist in deinen Gedanken, denn des können wir ganz sicher sein, daß alle unsere Gedanken nur Grade der Dunkelheit sind. Der Prophet denkt nie groß von sich. Aber der Mann ohne höhere Eingebung ist immer dabei, die Dinge in Ordnung zu bringen, die Welt zu berichtigen, zu verbessern, zu verschönern und brüstet sich bei all seinem Tun, als wäre es in jeder Hinsicht unübertrefflich.“

Predvsem bodite pred preprostim ljudstvom resnični! Resnične naj bodo Vase besede, resnično Vaše življenje, resnično vse Vaše bistvo. Da ne omajate zaupanja in spoštovanja preprostih duš do Vas. Bil bi to najhujši poraz za Vas, prebridek udarec za one, ki so v Vas zaupali. Ruskin piše: „In der ersten Erziehung junger Menschen sollte dies ganz besonders eingeschärft, sollte ihnen mit besonderem Ernste gezeigt werden, daß das Wesen der Lüge in der Täuschung, nicht in Worten besteht. Man kann durch Stillschweigen lügen, durch Doppelsinnigkeit, durch die Betonung einer Silbe, durch einen Blick, der einem Satz eine besondere Bedeutung beilegt, und alle diese Arten der Lüge sind um vieles schlimmer und niedriger,

als eine geradezu in Worten ausgesprochene Lüge. Keine Form des verblendeten Gewissens ist so tief gesunken, wie die, welche sich darüber, daß sie betrogen hat, tröstet, weil der Betrug durch Gebärde oder Schweigen, anstatt durch eine Äußerung geschah. Kurz nach Tennysons tiefer, scharfer Zeile ist eine Lüge, die eine halbe

Wahrheit ist, der Lügen schlimmste.

Če umevate smoter življenja in pomen svojega poslanstva in stališča med ljudstvom, ne bodete stali v počitnicah leni in brez dela ob cesti, ne, klesali bodete človeška srca, človeške duše. To je umetnost vseh umetnosti.

A najprej je treba, da ste umetniki klesarji lastnih src, lastnih duš. Med letom je morda večkrat nedostajalo časa, da bi se pogreznili globoko sami v se, v skrivnosti svojih duš. Zdaj bo več časa. Stopite večkrat v globočine. Išcite biserov, ki počivajo tam, da jih obrusite. A porazglejte se tudi po ničvredni žilindri, ki le obtežuje srce in dušo, da jo odstranite. Naj se v miru in v tišini naših

Na odprtem morju.

sel še bolj izčistijo in posvetijo Vaše duše. Naj budijo v Vaših srcih velike skrivnosti prirodne nove, lepe, velike misli.* Pri nas premalo

* Priporočam Vam prijetno knjigo! »Gebt mir große Gedanken«, spisal Fr. Ks. Kerer, izšla v Verlagsanstalt v Mainzu. Stane broširana le 1 K 44 v. Prej omenjena, Sabatlerjeva, je pač tudi v nemškem prevodu draga, okoli 8 K.

mislimo. Zato preveč govorimo. Mislimo premalo resno, premalo temeljito, premalo globoko. Zato govorimo in pišemo toliko praznih besed. Zato jih pade tako malo v srca. Vse veter odnese. Sicer jih ni škoda — pleve so!

A ne pozabite tudi knjig. Med letom Vam je sladil delo od počitek, naj Vam sedaj sladi in posvečuje počitek — delo. Kaj je življenje brez dela? Umiranje, smrt! Kaj je sporočil cesar Severus umirajoč legijam? „Laboremus!“ Ali naj mi delo manj ljubimo?

Ne pozabite šolskih knjig! A ne morem Vam dovolj priporočati. „Učite se jezikov! Modernih jezikov!“ Zdaj je čas. Ko boste v službah, bo težje. Zdaj je spomin prožen, duša prosta in dovzetna. Pozneje pridejo skrbi in delo življenja. A ne pozabite še enega: knjige vseh knjig, sv. Pisma. Pendant prirodi božji je, istotako močna in veličastna, istotako čudovita in oživljajoča, istotako trajajoča iz tisočletij v tisočletja. Nikjer ne morete tako jasno umeti njene velečine, globokosti in čudežne njene krasote kakor v veličastvu in krasoti prirode. Najbolje bi jo srce človeško umelo, mislim, ob bučanju morja. Zato jo severni narodi, prebivalci otokov, tako ljubijo. In zato, ker jo ljubijo in proučujejo, so tako resni in globoki misleci.

Naj Vas Duh božji, ki govori iz nje, prejme za roko in Vas vodi varno skozi počitnice in skozi vse življenje. Marsikdo, ki stoji dandanes v življenju kakor majav trst, bi stal kakor nepremičen stolp, kakor trden svetilnik na varnem otoku sredi morja, če bi se oprl že v mladih dneh na to knjigo. Marsikdo, ki hodi skozi življenje z oblatenim, omadeževanim srcem, bi stopal svojo pot s solnčnočisto dušo, če bi dihnil v njo v mladosti očiščujoči, posvečujoči dih tega dela božjega. Mnogi, ki so blodili malone do smrti, bi stopali varno in bi nikoli ne bili zašli, ko bi jim poprej pokazala pot ta knjiga modrosti božje. Strindberg, ki je mnogo blodil, a tudi mnogo mislil, je umiral s sv. Pismom na srcu in je priznal v zadnjih hipih: „Edino to je stalno in resnično v vsi nestalnosti in lažnosti življenja.“ Zapisal bi bridko paralelo o nas Slovencih. A je ne bom. Pravim le: V narodih velikih mislecev cenijo in so vedno cenili to čudežno knjigo. Mi, ki ne maramo misliti, mi, ki zajemamo vso modrost iz časnikov, iz plitvih njihovih kvant in medsebojnega zmerjanja, mi je ne umevamo. V lastno gorje! Naj vzraste in vstane iz Vaših čilih mladih vrst resnejša, globokejša generacija! Položite temelj ti resnejši lepši bodočnosti v teh počitnicah ...

*

Nisem Vam povedal vsega, kar bi rad, kar bi moral povedati. Začrtal sem Vam le nekaj misli v velikih obrisih. Nekaj drobnega semena sem vrgel v Vaša srca. Dal Bog, da bi res zadobilo življenje v Vas! Da bi pognalo korenine, da bi se razbrstelo in razcvetelo

in bi rodilo stoteren sad... Nisem Vam povedal vseh misli tako jasno in sveže, kakor so klile in cvetele v duši. Ker dolga je pot iz srca v usta, še daljša iz srca v roko, še daljša in težavnega iz roke na papir, v knjigo; med svet. In vse besede, najsi bi bile še tako lepe — ah, ali niso kakor preozka in predolga obleka, ki zadržujejo duha in hipeče misli njegove v prostem poletu? A mislite sami! Vir spoznanja ni le knjiga, pisana beseda, še bolj je študij lastnega srca. Pogreznite se vanj. Ko ga izmerite in spoznate, razmahnite smelo in veselo mlado svojo moč. Naj se dvigne do nebeških višav, do Pravira spoznanja, do začetka vse modrosti...

Dr. Fr. Trdan:

Spomini na staro Recijo.

VI.

Vožnja skozi Donavski predor.

Dne 14. julija.

Einst schlug seine Wogen ein wilder See
Mit Macht in ein Felsengelände;
Die Wässer schwollen zur Bergeshöh'
Im Kampfe der Elemente
Und endlich durchbrach in stürmender Wut
Den berstenden Felsdamm die donnernde Flut.

Tako poroča pesnik o postanku Donavskega predora. Pesnikova domnevanja so potrdila raziskavanja novejših geologov. Monakovski profesor Schrank († 1835) je v svojih naravoslovskih razpravah prvi sprožil misel, da so mogočne skalnate stene, ki jih poljublja Donava od Weltenburga pa doli do Kelheima, parobni ostanki velikanskih podzemeljskih jam, ki si jih je izkopalo donavsko valovje že v ledeni dobi naše zemlje. Najnovejša izvajanja vseučiliških profesorjev Pencka in Brücknerja pa so to teorijo vsestransko podprla.

Oko strmi ob pogledu na veličastne pečine, iz katerih je Donava izklesala najrazličnejše pitoreske slike. Tisočletnemu trudu Donave je priskočila na pomoč tudi človeška fantazija. Mogočne kipe, ki so jih ustvarili donavski valovi že v prazgodovinski dobi, je domišljija prestavila v nedavno preteklost in jih krstila z imeni, ki so v tesni zvezi z verskim, kulturnim in političnim življenjem bavarskega naroda. Kdor je videl podobno skalnato zidovje nad Dolenjo Vasjo pri Ribnici in pozna Levstikove „Ženine“, si bo lahko predstavljal stvarilno moč bujne ljudske fantazije o Donavskem predoru.

Žarki zahajajočega solnca so pomnoževali to naravno krasoto, ko smo nastopili pot v eno najlepših panoram ob Donavi. Sivo-zelena barva Donave se polagoma preliva v modro-črno. Mogočni

valovi, ki udarjajo dannadan ob samostansko zidovje veltenburško, se porazgube in združijo. Mirno in majestetično stopi Donava v predor, v katerem mora zdajpazdaj prebresti globine 7 do 8 m.

Na desni nas spremlja nekoliko časa zidovje samostanskega vrta, levi breg Donave pa branita 100 m visoki skali Kuchel in Hohe Rinne. Ta sta dva mogočna stolpa, ki stražita vhod v predor. Očesu se odpre pravi skalnati labirint. Na mnogih mestih objema Donavo tako gosto gigantsko skalovje, da ni mogoče izpeljati ob bregu niti ozke stezice. Na obeh straneh so mogočni skalnati oboki, le z vrha sivih skal nas pozdravlja borna smreka ali s peščico prsti zadovoljen borovec.

„Perzel Sep“ — tako je bilo ime našemu novemu čolnarju — je poznal vsako skalo posebej in poznal vse pravljice, ki jih je ljudska domišljija nagrmadila nanje. Gorje mu, ki bi mu bil količkaj ugovarjal. Vedno in vedno je zatrjeval resničnost svojega pripovedovanja in med celo vožnjo tudi skrbel za zabavo in razvedrilo.

Vendar ne sme cenjeni čitatelj misliti, da je bil to navaden, preprost čolnar po poklicu. Perzel Sep je bil eden tistih ljudi, ki jim je postranska obrt le v zabavo. Njegov dom stoji v Kelheimu. Tu je on premožen mesar in daleč na okoli znan godec. Kadar zve, da čaka v Weltenburgu gruča turistov, ki bi radi po vodi prišli v Kelheim, nemudoma sede na kolo, dočim pošlje starega Jurija po Donavi navzgor. Nazaj pa se peljeta on in njegovo kolo.

V svojem dnevniku sem mu odmeril nekoliko daljši prostor. Tu zadostuj navedena označba. Omenil sem ga, ker je sicer poštenjak od nog do glave, číslan v celi okolici. Mene je zanimal posebno zato, ker sem že prej večkrat bral, da je takih „Sepov“ — ki jih tupatam zapuste lucida intervalla — največ na Bavarskem in Zgornjem Štajerskem.

Izmed nebrojnih skalnatih orjaških velikanov so nas zanimali „Bavarski lev“ in „Pobožni škof“, „Beg v Egipt“ in „Kamenita prižnica“. Iz te prižnice — tako pripoveduje legenda — je Martin Luter oznanjal blagovestje ribičem, ki so ga poslušali globoko doli v

Na morju: Srečanje parnikov.

čolnih. Na stotine se jih je zbralo in vsi so ga razločno in jasno slišali. Donavski predor ima namreč to akustično posebnost, da se odmev šestkrat odbija. Nekoliko niže stojita na desni prvaka apostolov „sv. Peter in Pavel“, na levi pa beži proti Renu na utrujenem konju nepremagljivi Korzec Napoleon. V naglici in strahu pred sovražnikom je pozabil na strmi pečini „klobuk in kovčeg“.

Ko smo tako zatopljeni v bojni svet ljudskih pripovedek, bi skoraj pozabili, da se nahajamo na posvečenih tleh najstarejše evropske zgodovine. V tesnih duplih je prebival prvotni naselnik Evrope, visoke okope Artobrige Maior in Artobrige Minor je branil pred vpadi Germanov bojeviti Kelt, za njim pa si je osvojil obojni breg praktični Rimljan. Na levi in desni predora so vstali mogočni gradovi, ki so jih razrušili Huni, Avari in Ogri. Katero pero bi moglo popisati, kako je Donava pila rdečo kri sovražnikov, kako so te divje skale sočustvovale z ječanjem prestrašenih prebivavcev in se zgražale nad kletvijo zmage pijanih vojakov.

Takraj „Kamenite prižnice“ se struga nekoliko razširi. Na levi in desni se umakne sivo skalovje zelenemu gozdu, ki nudi predoru posebno idiličnost. Tu je baje prekoračil Donavo Vitellij, ko je v državljanski vojski l. 69. bežal pred Othom. Geograf Apian († 1552) imenuje to mesto vadum Vitelli, iz česar je nastal pozneje „Wittels-, Wifels-, Wipfelsfurt“.

Nasproti Wipfelsfurtu se vzpenjanjo „roparske skale“ (Räuberfelsen), znane po kapnikih in mnogoštevilnih izkopaninah iz različnih dob človeške povestnice. Tu so se odkrili ostanki zidin, človeških kosti in razne posode. Poleg tega se je našlo še mnogo grobov in posod iz starejše kamnene dobe. Eno teh jam varuje pred povodnijo 2 m visok, umetno napravljen nasip.

Tik pod Wipfelsfurtom se še enkrat približa skalovje modrooki Donavi. Liki kulise se dviga proti nebu sivi apnenec, ki daje celi skupini poseben izraz. Oko bēga zdaj na desno, zdaj na levo, zdaj zopet nazaj proti Weltenburgu. Dospeli smo do točke, ki odkriva predor v vsej njegovi čarobnosti. Weltenburško zidovje se pogrezne v daljavi, visoko s hriba nad Kelheimom pa se pokaže „Palača osvobojenja“ (Befreiungshalle), ki jo imenujejo tudi „srce narodne zavesti domoljubnega Bavarca“. Molk je zavladal v obeh čolnih. Celo Perzel Sep je utihnil in nepremično zrl tja gori na „goro misli in želja“ svojih prednikov. Tudi meni je srce glasno bilo, skoraj da še glasneje kakor takrat, ko sem stal v Krakovu na Vavelu pred podobo Uklenjene Poljske. Misli so mi hitele v našo slovensko domovino. V duhu so mi vstale neštete cerkvice, ki krase slovenske holme in hribe izza krvavih turških bojev. Ali niso to palače osvobojenja v majhnem stilu?

Po Donavi sta plavala čolna dalje, palača osvobojenja se je skrila za drevje, na levem bregu se je pokazal iz zelene goščave

majhen hôtel „Klôsterl im Trauntal“. Že ime samo nas vabi, da se поблиže seznanimo s preteklostjo te zanimive restavracije, čeprav nam usoda ni pripuščala, da bi se dalje pomudili na mestu priljubljenega okrepčevališča.

Kjer toči danes postrežljivi natakar mrzlega bavarca, je pred petsto leti delal pokoro puščavnik Anton. Okrog l. 1450. je sezidal kapelico na čast sv. Nikolaju, čegar podobo še danes kažejo. Devet let pozneje so prišli v te kraje frančiškani. Eremit Anton je vzel slovo od priljubljene celice. Kupil si je konja in bojno opremo ter krenil proti Dunaju, da pohiti nad Turke pred Belim gradom. Med potjo ga napadejo roparji, mu vzamejo konja in orožje ter ga končno ubijejo.

Samostan je ostal v posesti frančiškanov do leta 1803. Od tedaj dalje je privatna gostilna, ki jo obišče vsako leto, posebno ob poletnem času, na stotine izletnikov. L. 1876. je dal vseučiliški profesor Ritter von Wels renovirati razpalo cerkvico in glavne ostanke nekdanjega samostana. Ko so nekoliko let pozneje (1889) znova popravljali cerkev, so zadeli celó na bogat kelt-ski grob. V vrtni ograji se nahaja tudi judovski nagrobnik, ki nosi ta-le zanimivi napis: „Dieses ist der Grabstein der Frau Verona Teufher des Herrn Moses, Vorstehers, welche starb am 22. des Monats Ijar (April) im Jahre der Welt 1980 am Sonnabend. Sie ruht selig im Garten Eden“.

Vožnja po Donavi je skoraj končana. Ko se je mrak ulegal na zemljo, smo že okušali gostoljubnost Kelheima. V prijetni družbi se je na vrtu pod košatimi kostanji spočela misel, ki je vredna, da jo tu zapišem in tako otmem pozabnosti.

Ko so se nekoliko razvezali jeziki, se je odgrnilo tudi patriotično nemško srce. Nekdo je sprožil misel, da bi šli ob luninem svitu pozdravit palačo osvobojenja in obnavljat staro nemško zvestobo. Ako si hočeš ogledati veličastno zgradbo prošle slave, ne čakaj „jarkega solnca“, za spremljevalca vzemi blede luno. Razvaline snivajo ob solnčnem svitu, da se vzdramijo v sivi mesečini. Bleda luna zaziblje mrzlično sedanost in priigra poetično preteklost.

Kdo bi se mogel ustavljati takim vabljivim sirenam.

Vendar se ta misel ni uresničila. Ko je blede luna pogledala v palačo osvobojenja, so le še v snu vstajali spomini na idilično vožnjo skozi Donavski predor.

Na morju: Srečanje parnikov.

Dr. J. Demšar:

Varnostne naprave na morju.

(K slikam.)

Ne rabimo zastonj morske vožnje kot izrazito podobo nevarnosti našega življenja. Prvi pogled na parnik nas opozori, da ne stopimo ravno na najvarnejša tla, ako gremo na morje. Velik parnik je ves obložen z rešilnimi čolni. Tudi rešilne pasove vidimo razobešene na raznih krajih po parniku. Toda za rešilne čolne in pasove se hladnokrvni popotnik ne meni; saj parnik tako samozavestno reže morsko gladino, kot bi ne bilo nikjer niti najmanjše nevarnosti. Mornar pa, ki ladjo vodi, vé, s kakšno previdnostjo se mora ogibati ostrih čeri, varljivih sipin, močnih vodnih tokov, s kakšno natančnostjo mora paziti na varnostne naprave, ki jih je ob obrežju in po morju razpostavila skrb za človekovo življenje in imetje.

Ni ti treba daleč od brega, pa že lahko zapaziš, da gleda tu in tam iznad morske gladine visoko leseno ogredje, podobno stolpu ali steburu z zastavo na vrhu. Neizkušeni popotnik se za to napravo skoro ne zmeni; človek bi mislil, da imajo z njo opraviti k večjemu ribiči, v resnici je pa to ogredje važno znamenje, ki opozarja mornarje na posebno nevarna mesta, skrita pod morskovo površino.

Čudne so videti sredi morja okrogle ali valjaste posode, ki so sicer vedno na istem mestu, pa se neprestano z valovi dvigajo in padajo. Tudi to so za mornarja svarilna znamenja. Z močnimi verigami so ta votla železna telesa pritrjena na težka sidra ali velike kamene, pogreznjene na morskno dno. Prav silnim viharjem se ta varnostna znamenja ne morejo ustavljati; močni valovi jih včasih premaknejo; za to jih je treba večkrat preiskati, ali se niso premaknila z določenega mesta. Sodom podobna zeleno pobarvana znamenja kažejo mesto, na katerih štrle kvišku parnikom nevarni ostanki potopljenih ladij.

Zlasti proti jutru se večkrat sredi morja nenadoma oglasi zamolkli glas parnikovega roga. Preplašeni skočijo morske vožnje nevajeni popotniki k okencem svojih izbic. Gosta megla je. Parnik si ne upa naprej; privoziti bi mu utegnil nasproti tovariš, ki bi mu nevede in nehote prizadel smrtonosno rano. Sicer je veličasten prizor, če se srečata na odprtem morju orjaška tovariša. V medsebojni pozdrav spustita z jambor zastavi in ju potegneta nazaj. Popotniki prihite k ograji krova in se pozdravljajo z robci in klobuki; marsikdo ujame mimovozeči parnik v svoj fotografski aparat; celo mornar, ki mu je vožnja po morju že nekaj vsakdanjega, rad postoji ob ograji in pogleda po svojem dobrem znancu. V megli pa parnik ne srečuje rad tovarišev; močno zatuli in mirno čaka, ali ne pridejo od kake strani podobni glasovi, iz katerih bi se dalo sklepati, katera pot bi bila najvarnejša.

V megli mornar seveda tudi pomorskih znamenj, ki kažejo nevarna mesta, ne more zapaziti. Kako naj si v tej zadregi pomaga človek v skrbi za se in za svoje blago? Vrh plavajoče kroglice napravijo zvonce, okoli njega pa več lahko pregibljivih kladivov, ki ob sunkih morskih valov udarjajo na zvon. Le škoda, da je morje ravno ob megli najmirneje; zvonci torej takrat ne dajejo svarilnih znamenj, ko bi bilo to najbolj potrebno. Toda človek se od naravnih sil ne da lahko ugnati. Če ne pomaga zvon, naj pomaga piščal! Na verige se pritrdi dolga cev, katere zgornji del z močno piščalko gleda iznad morskih valov. Že z rahlim gibanjem tlači voda v cev zrak, ki se polagoma tako zgosti, da od časa do časa siloma udari skozi piščalko, katere zvok sliši mornar ob mirnem vremenu 7 do 9 km daleč; celo v najhujšem viharju opozarja taka piščal mornarje na daljavo do dveh kilometrov na nevarna mesta, katerih se je treba ogniti.

„Ne hvali dneva pred večerom.“ Malokje tako živo čuti človek resnobo tega opomina kot na morju. Parnik, ki je srečno zmagal vihar in valove ter se z dragocenim blagom obložen vesel vrača proti domu, preti večkrat največja nevarnost tik pred ciljem. Blizu pristanišča so mornarju zanesljivi svetilniki neprecenljive dobrote.

Svetilniki so večkrat pravi orjaki: mogočni stolpi, postavljeni včasih na osamljene čeri, ob katere se noč in dan z vso silo zaletavajo morski valovi. Kaj vse je treba spraviti v te stolpe! Stanovanje za čuvaje je v njih, kuhinja, klet, shramba za vodo, prostor za stroje. Tudi ob evropskem obrežju imamo svetilnike, katerih zgradba je stala do dva milijona kron. Najtrdnjši so svetilniki iz kamena; tudi vsled svoje teže se valovom najlažje ustavljajo; železni svetilniki pa imajo to prednost, da vse njihove dele mirno izdelajo v tovarni, na morju jih le hitro sestavijo in, če treba, tudi hitro razstavijo in prenesejo. Mesto Riga ima v svojem pristanišču 32 m visok, iz železnih plošč sestavljen svetilnik, ki bi ga v slučaju vojske

Solnčni krov.

v najkrajšem času razložili in odnesli in tako vzeli sovražniku zanesljiv kažipot proti pristanišču.

Ponekod se nevarna mesta v pristaniščih tako hitro menjavajo, da se ne izplača postavljati stalnih svetilnikov; potrebna znamenja dajejo močne, ob nevarnih mestih usidrane ladje, ki nosijo po dnevu na jamboru veliko kroglo ali daleč vidno zastavo, po noči pa močno luč, ki sveti večinoma skozi rdeče steklo z razločno pisavo. Ob prav nevarnem vremenu pa se morajo te ladje same umakniti v varen kot. Za take trenutke, ko tudi v pristanišču odpovedo vidna znamenja svojo pomoč, se človek spet zateče k zvoku. Velika pristanišča imajo naprave, ki mornarjem do 18 km daleč pošiljajo z zvokom potrebna znamenja nasproti. Taka naprava pa tudi mora imeti močan glas, če samo za njeno upravo porabijo kakih 5000 kron na leto.

Čim več je varnostnih naprav, tem brezskrbnejc se potuje; vendar je mislečemu človeku ravno ta velika skrb za varnost našega življenja in imetja obenem opomin, da vožnja po morju ni ravno tako brez vseh nevarnosti, kot nam jo slikajo lepi potopisi.

M. Štular:

Iz popotne torbe.

Slike iz Švice.

Švico imenuje neki pisatelj srebrni diadem, ki se lesketa na čelu Evrope. Tja hodi vsako leto na tisoče in tisoče tujcev občudovat njeno lepoto, vedrit si duha ob njeni krasoti in utrjevati si zdravje v njenem planinskem zraku. Rekel bi: ta dežela je nekaka svetovna razstava, na kateri je Stvarnik na malem prostoru združil vse lepote svoje prirode.

Rod, ki biva tod, se zaveda lepote svoje domovine in se je v dolgotrajnih stoletnih dobah potegoval in boril za njeno svobodo. dokler je ni v resnici izvojeval. — Švica je ljudovlada v pravem pomenu besede, dobro urejena po pametnih načelih zdravega ljudskega razuma. Dasi so raznih narodnosti, so vendar Švicarji navdušeni za skupno domovino, imajo v Švici dovolj prostosti in sredstev za svoj napredek. Zato napredujejo v vsakem oziru. Zlasti pa so Švicarji med prvimi ekonomski v vsej Evropi.

Do tujcev je Švicar zelo postrežljiv in prijazen. Jasni napisi so povsod v vseh treh deželnihi jezikih: nemškem, francoskem in italijanskem, in kjer je potrebno, še v drugih. V Buchsu n. pr. kjer prekorači železnica avstrijsko mejo in stopi na švicarska tla, sem opazil v bližini postaje napis celo v slovenskem jeziku, ki ga nam n. pr. južna železnica ne privoščiti niti na spodnještajerskih postajah.

na popolnoma slovenski zemlji. V Švici prav sklepajo: od kogar živimo, temu postrezimo — če mogoče — tudi v njegovem jeziku.

K tej splošni sliki Švice še nekaj posameznih:

Za par ur smo se ustavili v Zürichu. Mesto ima krasno lego med ciriško goro in med goro Ŭtli. Razprostira se na obeh bregovih Limata, ki se izteka iz ciriškega jezera, in se razteza še dalje ob obalah jezera samega. Z nasprotne jezerske strani ga daleč tam od jugozapada pozdravljajo snežne gore.

V sredini ima mesto častitljiv starinski značaj, ki mu ga dajo starodavne romanske in gotske cerkve. Dalje je tu stara mestna hiša, stare cehovske hiše iz dobe procvita cehovskega življenja in več starih meščanskih hiš večinoma v gotskem slogu. — Zürich je največje mesto Švice in obenem njeno znanstveno središče — švicarske Atene. Ima mnogo raznih srednjih šol, vseučilišče z l. 1833., kjer uči tudi znani pedagog dr. Foerster, polytechnicum, ki kraljuje na višini nad mestom kakor kaka Akropola, zvezdarno „Urania“ itd.

Omenil bi še krasno katoliško cerkev Naše Ljube Gospe. Zidana je v slogu starih bazilik, dovršena l. 1894., prostorna, svetla, veličastna. V Zürichu so katoličani v manjšini, zato so zelo zavedni in goreči. Moj mali ministrant je tako lepo molil in se tako zgledno obnašal, da sem si mislil: pri nas je malo takih.

Zürich je lep, a nekako hladen. Veliko bolj mi je ugajal Luzern, ki leži ob vierwaldstättskem jezeru in na obeh bregovih Reusse, ki se izliva iz jezera. V sredini kažejo stare stavbe častitljivo starinsko lice. Ohranjen je tudi še del trdnjave. Reka Reusse ima poleg krasnih modernih mostov še tudi par starih iz 14. stoletja, ki so pokriti in okrašeni s starimi verskimi ali pa zgodovinskimi slikami. Ostali del mesta je novodoben: lepe, svetle palače, razkošni hoteli, udobna stanovanja. Okoli mesta je venec zelenih parkov in dreveredov. Dalje ob jezeru so prijazni, temno zarastli hribi in v ozadju ponosni Rigi, na čegar vrh vozi vspenjača. Na južni strani se dviga Pilatus. Nanj je ravnotako zgrajena vspenjača. Sploh je za turiste tu tako preskrbljeno, da bolj ne more biti. Zato jih pa tudi Luzern najbolj vleče. Tu mrgoli tujcev o počitnicah.

Naj omenim tu še takozvani ledeniški vrt (Gletschergarten), ki je na višini tik mesta. Tu sem je namreč v pradobi segal ledenik in se je še dobro ohranila njegova struga. Vidi se globoke v skalo vdolbene kotanje in okroglo izbrušeno kamenje, ki ga je ledenik nekje v gorah pobral in ga na poti do tu popolnoma obrusil. Obenem je v tem vrtu nekak muzej planinskih živali, reliefov švicarskih gorâ in drugih deželnih posebnosti ter zanimivosti.

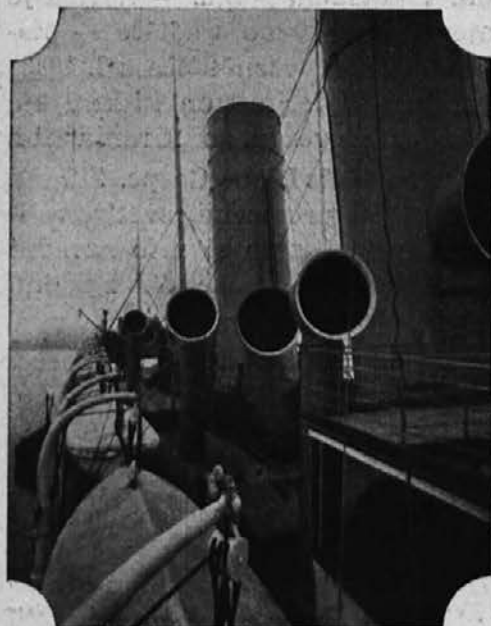
Tik pod ledeniškim vrtom je v skalo izdolben spomenik „švicarski lev“, ki nam predstavlja mrtvega leva. Napis pod njim nam pripoveduje, da stoji v spomin dne 10. avgusta leta 1792. padlim

junakom švicarske garde, ki so za časa revolucije branili tuilerijski grad in v njem nesrečnega kralja Ludovika XVI.

Prebivalci Luzerna so malone vsi katoličani in zelo prijazni.

Bern — glavno mesto republike! Kako ponosna lega, kar ustvarjena trdnjava! Glavni in starejši del mesta je polotok, ki ga obteka mogočna Ara. Od njene gladine se dvigajo strmi, skalni bregovi, visoki 40 do 50 m. In na tej skalni planoti stoluje ponosni Bern. Skoraj v sredi mesta se dviga krasna gotska stolnica s 100m visokim zvonikom, enim najlepših, kar sem jih še videl. To je največji kras in ponos celega mesta. Žal, da je bila za časa reformacije katoličanom ugrabljena in je zdaj kalvinska. Sicer obširna in lepo zidana,

a znotraj je pusta in prazna.

Ventilatorji.

Človeku postane bridko, kakor bi stal ob mrliču. Cerkev brez evharističnega Boga je kakor mrtva. Lepo piše o tem znani konvertit vseučiliški profesor dr. Ruville: „Kaj bi bila cerkvena stavba, če ne bi v njej prebival Jezus? ... On je duša poslopja, On ga posvečuje in oživlja ... Brez Njega je cerkev mrtva shodna dvorana, zidana iz mrtvega kamena ... Ako je Najsvetejše cerkvi odvzeto, tedaj je vse pusto, prazno in brezpomembno, naravnost mrtvo. Katolika spreletava v protestantski cerkvi neko preprijetno čustvo. Na videz je cerkev, v pravem pomenu pa zopet ni, ker ji manjka poglavitnega.

Oltar je prazen! Še veliko neprijetnejše čustvo napolnjuje človeka v taki cerkvi, ki je bila nekdanj katoliška, pa je prešla v protestantske roke. To neprijetnost zbuja že sama misel, da se je Najsvetejše moralo umakniti s tega kraja. In še bolj se to občuti, ako opazujemo predmete, ki merijo na Najsvetejše in so bile zanj tu postavljene ter so zdaj brezmiselne in brezpomembne. Vsled tega ima vsa celota nekaj mrliškega na sebi.“ (Zurück zur hl. Kirche, str. 73, 74.)

Silno lepa in okusno urejena je republikanska državna zbornica, zidana v slogu florentinske renesanse. Javni vestibuli so okrašeni z alegoričnimi slikami, ki nam predstavljajo švicarsko kulturo.

Za Bern je posebno značilen medved. Opaziš ga kot okrasek pri raznih spomenikih in mnogovrstnih drugih olepšavah. Žive pa

redi bernska občina. Ob njihovi kletki je vedno dovolj zabaveželjnih ljudi, ki se smejejo medvedovim burkam. Medveda ima tudi mesto Bern v svojem grbu in izvaja svoje ime od besede Bär, množina Bären.

V nekaj urah smo v Freiburgu (Fribourg), ki je že povečini francoski. Lega je podobna Bernski, samo da je še bolj divjeromantična. Preko Sane vodita dva na močnih železnih vrveh obešena mostova. Hudomušni dijaki se včasih spravijo na most in ga gugajo s tako silo, da se ljudje ne upajo čez. Študent je študent! Povsod enak!

Freiburg ima namreč poleg več srednjih šol tudi vseučilišče, in sicer katoliško.

V cerkvi sv. Mihaela počiva sv. Peter Kanizij, ki je v Freiburgu mnogo deloval. Od tu smo se vozili dalje po skrbno obdelanih in lepih krajih. Kar se začujejo vzkliki začudenja: „Kako lepo, divno!“ — pred nami je bilo Gensko jezero. Pokrajina je na obeh bregovih kot solnčni raj, posejan z belimi vilami, gradiči, vasmí in mesti. Jezero je veličastno, mirno kakor zrcalo.

Železnica vozi od Veveya mimo Lausanne-a skozi do Ženove skoraj po samih vinogradih tik ob jezeru. Tako smo imeli veliko užitka nad to prelepo naravo božjo.

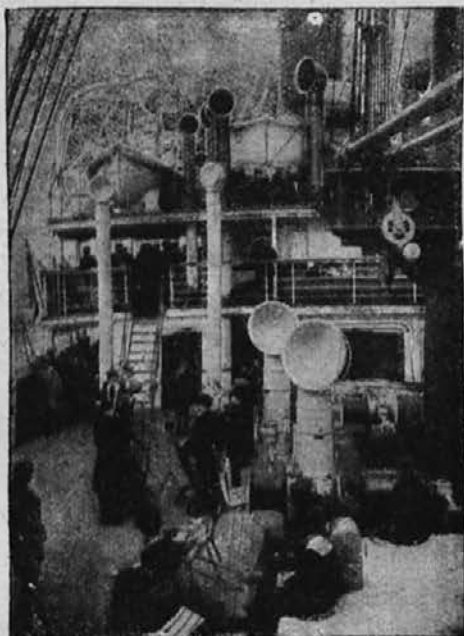
Prehitro smo v Genfu ali Ženovi, ki jo pesniško nazivajo „švicarski Pariz“.

Krasno mesto palač z ravnimi in širokimi in snažnimi ulicami in cestami. Vse življenje se seveda osredotočuje ob jezeru, tam na „Quai du Mont-Blanc“ (Montblanško obrežje) in na „Pont du Mont-Blanc“ (Montblanški most), ki vodi preko Rodanovega izliva. Naravnost v smeri mosta proti jugu se vidi v sinji daljavi mogočni, z večnim snegom odeti Mont Blank, prvak vseh evropskih gorâ (4810 m).

In na Montblanškem obrežju so mi pokazali ob mladi bujni lipi usodepolno mesto, kjer je dne 10. septembra 1898. zločinski anarhist Luccheni umoril našo blago cesarico Elizabeto.

Stalna prikazen švicarskih jezer so labudi. V Ženevi sem jih videl posebno veliko.

Nekaj metrov od montblanškega mostu, v sredi Rodana je tako zvani Rousseau-ov otok, peterokotnik, čegar stranice so iz kamena

Ventilatorji.

in betona. Najbrž je umetno narejen. V sredi med drevjem pa je postavljen spomenik Jean Jacques Rousseau-u, kot domačemu sinu. Bil je namreč rojen v Ženevi dne 28. junija 1712. Bil je velik talent, pa slab značaj, ker ni nikdar užival prave vzgoje.

Na povratku smo se peljali iz Ženeve po vsej dolžini jezera v Montreux, švicarsko zdravilišče, na glasu zaradi milega podnebja. „Montreux“ je skupno ime za jezersko obalo v daljavi 6 km in šteje več občin in mestecem podobnih vasi, kakor je n. pr. Bled in Bohinj skupno ime za celo okolico. (Dalje.)

Prof. Fr. Pengov:

Grobar.

Na delo tedaj!

Krt, ki mu je bil upihal sosed Luka z motiko iskrico črnega življenja, leži sredi mrežnatega zvonca na mehki, homogenni prsti; predpogoj za naše poučno opazovanje je dan. Sinoč smo izpostavili kadaver in danes zjutraj sta se že oglasila pri našem posredovalnem uradu za delavce dva para pogrebcev-fakinov, trije samci in ena samica, ki so skriti pod svojo žrtvijo. Krt — se zdi — dobiva od časa do časa zopet življenje, kadar ga premikajo delavci s svojimi hrbtišči od spodaj navzgor. Neveščemu laiku bi utegnilo biti to pregibanje mrtveca čudna zastavica. —

Od časa do časa prihaja na svetlo eden izmed grobarjev, gotovo polir ali vsaj predelavec, maršira zamišljeno, — glava mu je polna alternativnih načrtov — okoli orjaškega mamuta iz rodu slovenskih žužkojedov, ki ga preiskuje z matematično natančnostjo brskajoč po njegovem kožuhi. Zadovoljno kimajoč nad srečnim „Εὐρηκα!“ izgine urno, a se kmalu zopet prikaže resno šetajoč, kakor bi se ne hotela gladko ujemati njegova teorija s surovo prakso, zato računa, sondira, nivelira znova, pa zopet — smuk v globočino!

Premikanje se prične na novo; kot orjaški dreadnought (dridnut), ko ga spuščajo v morje, trepeče in omahuje mrlič; izpod njega pa vre drobna prst, drobec za drobcem, ki dela podolžen val, kot trdnjavski nasip. Lastna teža mrtveca in naporu minerjev pod njim potiskajo krta globlje in globlje v podvrtana tla. Kmalu se jame pod vplivom nevidnih delavcev premikati tudi že kvišku nasuta prst, ki pada sedaj raz nasip doli na mrtvi trup in ga pokriva.

Mrtvec se potaplja, dozdevno kar sam od sebe, kot bi ga požiral mehak, želatinast tolmun. Seveda traja to potapljanje ne samo štiri ure, kakor ponosnega „Titanica“ ob blodečem grenlandskem ledeniku, ampak treba je ur in ur, preden doseže zadostno globočino od pol do enega čevlja v rahlih tleh.

V obče ni to delo nikakoršna umetnost: čim bolj poglobljajo grob, toliko nižje se useda mrhovina in grob se napolnjuje vsled samolastnega posipanja vrhne prsti. Dobro lopate na nožicah in močni hrbti — veliko več ne potrebujejo naši mali velepodjetniki. Seveda trčijo delavci pogostoma tudi na ozke soteske v zemlji, skozi katere je treba preriti in pregnesti kadaver.

Krt je v zemlji; a s tem naloga naših fizikalno-tehničnih laborantov še ni rešena. Počakajmo še par dni, da pride mrhovina v zadostno globočino. —

Odprimo sedaj grobišče — v njem vidiš nagnito, zelenkasto maso brez dlake. Kakor oskube kuharica piščanca, tako ocedijo grobarji mrtve živali dlake in perja, morda zato, da ni na potu bodočim ličinkam. Sicer pa je mrlič nedotaknjen. Grobarji ga niso načeli, kajti namenjen je za dediščino potomcem in ne za hrano starim, ki se zadovolje s kako kapljico gnoja, cedečega se iz kadavra.

A kaj počno sedaj naši delavci? Štirje so se bili lotili pogreba, danes najdemo ob trohnobi le še en parček, samca in samico, kje sta ostala dva sotrudnika? — Glej, tam-le ob robu zvonca tičita, stisnjena skupaj, kot bi ju tresla mrzlična malarija. —

Splošna je prikazen pri grobarjih: večje število se jih združi v ceh, da pripravijo udobno stanovanje za eno družino, potem pa se odstranijo po geslu „Der Mohr hat seine Pflicht getan, ...“ vsi drugi, prepustivši enemu samemu paru vse veselje domačega družinskega življenja v — mrtvašnici. Vsekako ima grobar več zmisla za družino, nego večina ostalih žužkov, izvzeti moramo seveda apide in formicide pri kožokrilcih.

Ko je mrhovina dovolj preparirana in dozorela, položi vanjo samica svojo zalego, potem pa se zvrši med starima francoska razporoka (Pavla Bourgeta v deželi Necrophorov še ne beró). Za bodočnost zaroda skrbi pri hroščih poleg grobarjev menda edino še neka vrsta, ki izkorišča kravjak v svoje namene. Snažilci greznic in grobarji, s skupnim imenom „mrharji“ (silphidae) edini so vzorni družinski očetje. Krepost, kam si vendar zašla!

Če pogledamo zakopani objekt zopet štirinajst dni pozneje, najdemo le še amorfno, črno, smolasto kašo, v kateri mrgoli ličink; morda naletimo ob bogato obloženi mizi katerega izmed starih, ki tu udobno osebenujeta in uživata zasluženi kot od truda preteklih dni. Saj je zdaj, koncu maja, čas zalege itak pri kraju.

Krepko rasto grobarjeve ličinke, v štirinajstih dneh so že sposobne za zabubljenje. Le krepka hrana nam pojasni ta sicer zagonetni pojav; hrana, ki je za vsak drug organizem smrtonosna, pospešuje s čarovno močjo rast grobarjeve ličinke. To je pa tudi potrebno, sicer bi se zgodilo, da bi se izpremenil provijant v črnico, preden bi izpolnil svoj namen. Organska kemija mora hiteti, da prehiti zadnje reakcije svoje anorganske posestrime (kemije).

Grobar, ki ga utegneš zalotiti v krogu ličink, je največkrat ves pokrit z grdim mrčesom. Kakor so kostumi naših nekroforov v aprilu lepi, tako so grdi in popačeni v rožnem juniju. In ti mali mučitelji, ki niso noben drug kot rumenkaste grinje (*Gamasus*), ki si jih že tolikrat lahko opazoval na ametistovih trebuih naših govnjačev, se ne dajo zlepa odstraniti niti tvojemu čopiču, kako naj se jih potem reši uboga para hroščeva! Zares, tudi najkoristnejša bitja nimajo vedno postlanega pota življenja s cvetjem. Ravno oni dve vrsti hroščev, ki sta tako važni za javno higijeno, sta nam dva primera za nesorazmerje med zaslugjo in plačilom; a takih zgledov je vse več nego dovolj na svetu in ne samo v deželi govnjačev in grobarjev.

Sredi junija preneha grobarska sezona, za družino je preskrbljeno, nobena vaba ti ne prikliče več novih „poskusnih zajčkov“ pod mrežasti zvonec.

Gospodje pri igri.

Ujetniki v naši volijeri so nekam topi, melanholični. Večinoma se drže v tleh — imajo tudi pravico do tega kot nočne živali — če pa pride kak kolega na svež zrak, se komaj, komaj vleče naprej. Kaj mu neki manjka? — Oglej si le natančneje prvega in drugega, ki pride na beli dan. Vsak je amputiran na nogah;

vsakemu manjka ena ali več nog, na drugih pa eden ali več členkov, nekateri se peha in veslari celo z enim samim bedrom in s štu-lami ostalih štirih. Pa ti pride mimo kamerad, ki čuti še nekoliko več korajže v udih, ali ti ne prepara takoj prvemu trebuha in ga začne žreti? Po mirnem delu za blagor domovine se prične vse-splošni kanibalizem.

Zgodovinarji sporočajo o Masagetih, da so pobijali svoje starčke, da jim prikrajšajo bedo sivih ali celo brezlasih starih dni. Nazore, podobne temu divjaškemu ljudstvu, imajo tudi grobarji. Tudi ti prihranjajo drug drugemu bolestne ure agonije s tem, da si medsebojno strižejo nitke življenja.

Seveda so stari Masagetje izgovarjali svojo zločinsko razvado s pomanjkanjem hrane in lakoto, ki je slaba svetovalka, a grobar nima tega opravičila. Proti koncu življenja, izčrpanega najboljših sil, se ga loti čudna zmeda in bolehana besnost; s svojim ravna-

njem potrjuje tudi grobar splošni zakon, da delo pospešuje nrvnost, brezdelica pa poraja perverzne sile ne samo v brezumnih stvareh, ampak še bolj pri umnih bitjih.

Dorasle ličinke zapustijo mesnico, v kateri so se bile narodile ter se zarijejo globočje v zemljo, umaknivši se kužni beznici. Tukaj si napravijo iz prsti ozke kabine, v katerih se zabubijo. Kot mrtve ležijo v naročju zemlje, a pri najmanjšem vznemirjenju oživijo in se sučejo kakor turbine okrog svoje osi. Skrivnostni mehanizem, ki daje življenje tem odrevenelim mumijam, je pač tako čudovit, da bi zaslužil svojega Kolumba. Naša znanstvena mehanika bi utegnila veseliti se tu svojih najlepših teorij v praksi. Ročnost in krepkost klownova se niti oddaleč ne da primerjati s silo tega bitja in statu nascendi, tega komaj strdelega sluza.

V samotni svoji sobici se zabubi grobarjeva ličinka v štirinajstih dneh. Tekom poletja pride iz bube hrošč, ki uživa na jesen še nekaj jasnih dni brez križev in bridkosti, velike jesenske počitnice svojega življenja!

Ko pa prično piskati in signalizirati tenki vetrovi potrebo toplejših površnikov, tedaj se zakoplje grobar v globoki zimski šotor, iz katerega ga prikličo šele veseli iglič nove vigradi.

Marica:

Živeti moramo! . . .

S prijateljico Ivanka je bila v sobi. Naslonila se je na okno in zrla z žalostnim očesom v daljavo, gledala proti tisti strani, kjer je bila njena sreča, njeno veselje, ki pa je bilo zdaj zavito v gosto meglo. In te megle ne more prodreti niti najbolj žarko solnce . . .

Večerni hlad, šumenje zelenega drevja, skrivnostno žuborenje potoka, tiho petje drobnih ptičic, vrhu tega pa bajen svit bledega meseca in zlatih zvezdic je vplival na njeno dušo nepopisno. Vzbudil se ji je spomin na lepa otroška leta. V velikem, plavem očesu zalesketa biserna solza in spolzi po malo bledem, upadlem licu.

»Štefka, kam si se zagledala?« jo vpraša Ivanka z milim glasom in pristopi k nji.

»Oh, Ivanka moja! Srce mi je polno bridkosti. Pogledaj, sama sem na svetu. Tisti, ki sem jih ljubila, ki so mi bili edino veselje, so umrli, pokriva jih hladna zemlja. In pustili so svojega otroka, svojo hčerko samo v tujih rokah. Šli so, da uživajo mir in me pustili v tem šumnem svetu, kjer se je treba boriti za obstanek. Tu pa je nevarnost, da se pozabi na najvišji namen — na svojega Boga.

Bridko je to ali gola resnica.

Solze žalostinke so rosile po mojem licu, ko sem obiskovala grob svojih dragih. Ozirala sem se okrog, ne zagledam li koga, ka-

teri bi me potolažil. Ali povsod je vladala skrivnostna tišina in križi so ostali trdi in kamen hladni.

»Spavajte mirno spanje!« rečem in odidem brzih korakov . . . Zapustila sem svoj rojstni kraj in odšla v tujino, da pozabim svojo osamljenost, svojo izgubo. Ali tudi tujina mi ne celi rane, ne nudi tolažbe. Vse bolj in bolj se spominjam svoje srečne mladosti, prežite pri svojih dobrih stariših, v naročju svoje skrbne mamice.

Ali umrla, pokopana je ta sreča, Ivanka moja! Želim si samo, da bi že tudi sama počivala na mrtvaškem odru, ob katerem bi gorele sveče in bi bili lončki z lepim belim cvetjem . . . Drobne kapljice blagoslovljene vode bi padale na moje belo lice in se lesketale v blede svetlobi goreče sveče, in zdelo bi se mi, da niso to drobne kapljice vode, temveč biser-solze, katere bi mi prironile iz očesa od veselja, da je odletela moja duša v rajske višave, kjer je mir in sreča . . .«

Tako je govorila takrat, ko je gledala skozi okno v daljavo na grob, v katerem leži njena sreča, njeno vse . . . Raz njenega otožnega lica se je zrcalila vsa tuga in bol osamljenega srca.

Ivanki se zasmili. Pristopi k nji, prime jo za roko in obe se zagledata v modri nebesni svod. Zvezda, blede mala zvezda se utrne. Ivanka pravi: »Štefka! Proč s tvojimi otožnimi mislimi! Nisi sama, nisi zapuščena. Spomni se na Njega, ki kraljuje nad zvezdami! Ne pozabi, da moramo živeti vedno z upanjem v boljšo bodočnost in da moramo živeti, živeti za Boga, živeti v blagor in prid svojemu bližnjemu!«

Da, živeti moramo . . .!

Bogumil Gorenjko :

Polje tiho spi.

Polje tiho spi.
Luč je v koči ugasnila,
gospodar zaspal. —

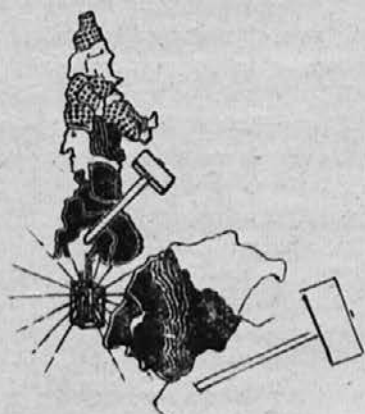
Zvezdice pa še ne spijo,
zvezdice bedijo,
čuvajo polje,
čuvajo naš dom.

Z zvezdami pa čuje
moje še srce,
moli za polje,
moli za naš dom. —

Drobiž.

Uganka. 1. Kje sta doma ta dva rudarja? 2. Iz katerih rudnikov je neki ušel hudomušni skratelj?

(Rešitev uganke in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Rešitev uganke iz 9. štev. »Mentorja«:

Naš junak služi z glavo in s srcem danskemu kralju.

Uganko so prav rešili: Celje: Čater A. II, Kodrič Iv. II. — Celovec: Voštar Ognj. VIII., Uršič Fr. V., Lex J. pripr., Pucelj Fr. III. real., Silan St. II. — Gorica: Bekar M. IV., Cotič Fr. II., Slokar Alb. II., Vrtovec J. II., Žigon A. II. — Idrija: Kumer F. II. real. — Kranj: Koblar M. III. — Ljubljana: I. drž. g.: Csontola M. VI., Dimnik Cír. III., Hiti Fr. III., Lipovšek III., Boltežar A. II., Ravnihar A. II., Lipovšek A. I.; Dimnik Ivan II. real. — Maribor: drugošolci: Breznik Franc, Kosi Al., Lebitch J., Lončar Fr., Ocvirk Al., Trogar R., Tikvič Al. — Mekinje: iz VIII. razr. samost. šole: Ocepek Iva, Tanko Alb., Trobevšek T.; iz VII. r.: Fajdiga Ol., Seljak Lj., Svetič F.; iz VI. r.: Hočevan A., Kraut Vera. — Novomesto: Kramarič Iv. VIII., Brenta Fr. VI., Jakša IV., Kek Fr. IV., Slanc Iv. IV., Smrke Al. IV., Kampuš III., Kramarič Al. III., Krašovec III., Krevs St. III., Šuster II., Vrančič I. II. — Št. Vid: Merhar Fr. V., Magušar V. II., prvošolci: Bergant M., Breznik, Briški, Hvastija Iv., Koman, Kožman, Lah, Lavrič, Markež, Meze, Oblak, Pirnat, Pogačnik, Prijatelj, Virant.

Krmar Milanovič. Povest. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani. Cena 1 K 40 vin. Naša povest nam opisuje življenje na morju ter potop velike ladje. Le malo ljudi si more rešiti golo življenje v malem čolničku, s katerim se igrajo morski valovi kot z orehovo lupino. Junaškega krmarja Milanoviča najde nezvestnega mimo plujoča trgovska ladja, ki ga vzame na svoj krov, kjer počasi okrevi. Vendar mu je pa prestano grozno trpljenje povsem zatemnilo spomin tako, da se ne more nič več spominjati, kdo je in odkod je. Tudi na svojo ljubljeno ženko in drago hčerko, kateri je pustil doma, popolnoma pozabi. Nekaj let preživi tako v Avstraliji, kamor se je pripeljal s trgovsko ladjo, ki ga je rešila smrti. Po mnogih čudnih dogodljajih slednjič slučajno pride zopet na Slovensko, kjer se mu počasi začne vračati spomin in kjer konečno zopet najde svojega otroka in ženo, katera se je pa med tem v prepričanju, da je njen ljubljeni mož mrtev, v drugič poročila, hoteč s tem hčerko rešiti preteče bede. Povest je jako zanimiva.

Deset pesmi k blagoslovu. G. A. Grum, marljivi organist pri sv. Jakobu v Ljubljani, je izdal kot op. 7 deset pesmi k blagoslovu. Pesmi so lahke, melodiozne in imajo vse po tri kitice, tako da ni treba pevovodju segati po blagoslovu še po kako drugo pesem. Za cerkev so vse skozi dostopne in priporočila vredne.

V. H.

Na ogled je dobilo uredništvo še sledeče knjige: Dr. Anton Mahnič: Več luči! Iz »Rimskega Katolika« zbrani spisi. Uredil dr. Aleš Ušeničnik. Ljubljana 1912, Založilo Katol. tisk. društvo. Tisk Katol. tiskarne. — »Gorenjska knjižnica« 2., 3., 4. zvezek. Ta knjižnica je leposlovne vsebine, prinaša povesti, primerne za ljudstvo ter kratke poučne in zabavne sestavke. Vsak zvezek velja 30 vin. — Družbenik Marijin. Molitvenik za Marijine družbe. Izdalo škofijsko vodstvo M. D. V Ljubljani 1912. — Kratko navodilo za

pravo pobožnost do Matere božje, kraljice src. Priredil dr. Anton Zdešar. V Ljubljani 1912. Natis Katoliške tiskarne.

Geografske drobtine. (Zbira prof. dr. V. Šarabon).

Alzacija in Lotaringija. Ker je bilo pretečene dni veliko govora o tej nemški provinci, naj omenimo, da priznava 10·9% francoščino za materinščino, leta 1900. še 11·6%. Katolikov je 76·22%, protestantov 21·79, leta 1871. je bilo prvih 79·67%, drugih 17·5%. Vseh prebivalcev je sedaj 1,874.000; mišljenja so pa kljub nemškemu jeziku še vedno francoskega.

Telefon. Začetkom leta 1911. je bilo v Afriki 30.900 telefonskih govorilnic, v Aziji 170.000, Avstraliji 122.000, Evropi 2,848.000, v Ameriki pa 8,355.000 in sicer samo v Zed. drž. nad osem milijonov. Koliko so pred nami!

Najhitrejši vlak vozi med Novim Yorkom in Čikago. V 18 urah napravi 907 angleških milj (angl. milja na suhem = 1609 m), na uro tedaj 81 km, pri čemer je pa seveda tudi vračunjeno čakanje na postajah; hitrost sama je večja. Obenem je pa tudi najdražji, ničuda, saj ima svojo biblioteko, poseben voz za kopanje, drugega za razgled, podoban je pa ta voz bolj kakemu observatoriju itd.

Bičje in trsje namesto premoga. Ker v Egipt. Sudanu ni lesa in ne premoga, se doslej ni mogla razviti velika industrija. Nemški prof. Hoering je pa iz bičja ob Nilu sestavil neko vrsto šote in pri poznejših poizkusih celo bri-kete, ki imajo relativno tako moč kot rjavi premog. Angleška vlada je bila s poizkusi popolnoma zadovoljna in že so naročili opravo za celo tovarno v Sudanu. Ker je ob Nilu toliko bičja, da ovira promet, je vzbudila nova iznajdba vsestransko zadovoljnost.

Yaghanes, narod na Ognjeni Deželi, kakih 1000 jih je še, živijo skoro vedno v čolnih. Do 5 m so čolni dolgi, na sredi gori neprenehoma ogenj, za podlago mu je glina. Živi se ta narod skoro izključno od školjk; štejejo samo do tri, jezik njihov nima nobenih izra-

zov za abstraktne pojme, recimo hrabrost, darežljivost, ljubezen.

Vseučilišče Yale (izg. jél) v Ameriki si bo sezidalo velikanski stadij za 60.000 gledalcev. Olimpijski stadij v Stockholmu jih sprejme samo 25.000. Prostor, ki ga je kupilo vseučilišče, obsega 100 oralov.

Vulkan Erebus ob začetku Rožave bariere je po novem merjenju visok 4070 m, žrelo je globoko 240 m, široko 800 m. Leta 1908 je precej deloval.

Zgodovinske anekdote. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

Vprašanja v šoli.

„Kaj je postal Ludovik XIV. po očetovi smrti?“

„Sirotič.“

*

„Kdaj je ubil David Goljata?“ „Med letom 1648. in 1653.“ (Takrat je bila na Francoskem domača vojna, imenovana la Fronde; la fronde se prestavi pa frača, in ker je David ubil Goljata s pomočjo frače, se je po mnenju učenca to zgodilo med l. 1648. in 1653. po K. r.)

*

„Kaj veste o Filipu Lepem (francosko Philippe le Bel)?“

„Ta kralj je izumil neko vrsto pušk.“ (Zamenjal ga je s častnikom Lebelom.)

*

„Povejte mi ime ženske, ki je nosila meč.“

„Dame Oclès“ (gospa Oclès, izgovori se pa: Damokles).

*

Albrecht Dürer (1471—1528). Učitelj nemške šole vpraša dečka, naj mu kaj pove o Dürerju. Odgovor: A. Dürer hat von sich und seiner Frau ein Selbstbildnis angefertigt.

K. A. Hardenberg (pruski državnik, 1750—1822). Učenec pripoveduje o tem ministru in pravi nazadnje: Ko je Hardenberg umrl, ga ni nihče več poslušal.

Neron. „Kaj je napravil ta trínog?“ — „Dal je zažgati mesto Rim in da bi bolj gorelo, ukazal vreči v ogenj slamo, smolo, žveplo, na tisoče kristjanov in več drugih takih reči, ki se lahko vnamejo.“

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23.

K. A. KREGAR,

trgovina z usnjom
na drobno in drobuo

Bogata zaloga razno-
vrstnega usnja in črev-
: ljjarskih potrebščin :

:: Glavna zaloga ::
„**SAVA**“-kreme
v korist obmejnim Slovincem!

Vijolina s tipkami in lokom. Najpre-
prostejše igranje, nežen, dalekodoneč glas.

KLAVIJOLINA

Interesentje se vabijo na ogled! Prospekti
brezplačno! Patenti v vseh državah.

Tvorilca klavijolin **Bajde & Ko.**

Ljubljana, Dunajska cesta št. 73.

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Ružemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški
napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, lepo in umetno v
gotakem slogu, v splošno zadovoljnost in po smerni ceni ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avg. 1902.

Za stavbni odbor:
Frančišek Gabček, župni upravar.

Trgovina oljnatih barv, firmežev in lakov ter vseh v to stroho spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, plesharska mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr. „Uniona“.

Prigovorena so proti dnovščini in p. n. občinstvu v vsakem oziru kot priznana solidna tverba.

Knjigovarnica „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča
v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.
Knjžaricam znaten popust. — — Solidna dela, krasen cen.

Luka Vilhar, urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

prigovorena prečnatiti dnovščini l. št. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo priloženostnih daril
kot ure, verižice, uhane, zapesnice po najnižjih cenah. Za solidno in trdna postrežbo se jamči.

Ivan Kregar posar in izdelovatelj cerkvenega orodja in
posode, Ljubljana, Elizabetna cesta št. 3

se priporoča v izdelovanje vsakovrstne cerkvene posode in orodja in nanesljive kovine po vsotnih
ali po lastnem načrtu v poljubnem ali po priznani najnižji ceni.

Nizke cene! Priporoča se Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg št. 10.

V zalogi ima tudi
telovadne čevlje,
hlada, urajce, čepice,
pasove, znanke za uniforme.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

prigovorena svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, vreske, notese, razne zapisnike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, pisala, račirke, drnfo, gumi, tiskalnike, ravnila,
trikote, šestilo, barva, šopice, raznovrstne razglednice in devocionalije.